

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра пропедевтики терапевтичної стоматології

«УЗГОДЖЕНО»

Гарантом освітньо-професійної
програми «Стоматологія»

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Головою вченої ради
факультету міжнародного

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА

(МЕДСЕСТРИНСТВО В СТОМАТОЛОГІЇ)

**Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в
терапевтичній стоматології»**

обов'язкова

підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань **I «Охорона здоров'я та соціальний захист»**
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності **I 1 «Стоматологія»**
(код і найменування спеціальності)

освітньо-професійна програма **«Стоматологія»**

Полтава – 2025

Робоча програма вивчення навчальної дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальний захист» спеціальності І 1 «Стоматологія» підготовлена на підставі Освітньо-професійної програми «Стоматологія», робочого навчального плану, Положення про робочу програму навчальної дисципліни та Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному медичному університеті та інші.

Розробники: завідувач кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології, д.мед.н., професор **І.М. Ткаченко**, завуч кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології к.мед.н., доцент **І.Я. Марченко**.

Робоча програма схвалена на засіданні кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології

Вступ

Опис навчальної дисципліни (анотація)

«Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня рівня вищої освіти галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальний захист» спеціальності І 1 «Стоматологія» є нормативною дисципліною теоретичної та практичної підготовки здобувача освіти до роботи в якості середнього медичного працівника у стоматологічному кабінеті терапевтичного профілю.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є функціональні обов'язки медичної сестри при наданні терапевтичної стоматологічної допомоги дорослому населенню, оволодіння теоретичними знаннями та практичними навиками щодо організації роботи стоматологічної клініки (стоматологічного кабінету), ведення медичної документації терапевтичного стоматологічного прийому, алгоритму обстеження пацієнтів стоматологічного профілю, вивчення питань асептики й антисептики, загальних питань по невідкладних станах тощо.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки) Вивчення дисципліни «Навчальна практика. (медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» базується на попередньо отриманих студентами знаннях з анатомії людини, гістології, біоорганічної та біологічної хімії, патологічної анатомії, фізіології, патофізіології тощо. Як навчальна дисципліна, «Медсестринство в стоматології» закладає фундамент для вивчення основних стоматологічних дисциплін, а саме терапевтичної, хірургічної, ортопедичної стоматології та формування умінь застосовувати отримані знання в процесі подальшого вивчення усіх клінічних дисциплін і в майбутній професійній діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» є підготовка здобувачів вищої освіти до професійної діяльності, в тому числі до роботи на посаді медичної сестри терапевтичного стоматологічного кабінету, а в подальшому, як майбутнього лікаря, організації і контролю роботи середніх медичних працівників в терапевтичному відділенні (кабінеті) стоматологічної клініки.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» є:

- демонстрація та володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації під час роботи в якості медичної сестри в терапевтичних відділеннях (кабінеті) стоматологічного профілю;
- визначення та засвоєння особливостей застосування принципів асептики та антисептики в клініці терапевтичної стоматології;
- засвоєння теоретичного матеріалу, демонстрування та володіння навичками виконання необхідних загальних медичних маніпуляцій для оцінки стану пацієнта та надання невідкладної допомоги при невідкладних станах, заповнення звітно-облікової документації.
- набуття та удосконалення виконання стоматологічних маніпуляцій медичної сестри терапевтичного відділення стоматологічної клініки.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, спеціальні)

Згідно з Освітньо-професійною програмою «Стоматологія» дисципліна «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» забезпечує набуття студентами **компетентностей**:

– *інтегральна*: Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

– *Загальні (ЗК)*:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися англійською мовою.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 9. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 10. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність працювати в команді.

ЗК 12. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

– *Спеціальні (СК):*

СК 1. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні.

СК 2. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.

СК 3. Спроможність діагностувати невідкладні стани.

СК 8. Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції.

СК 10. Спроможність до організації та проведення лікувально-евакуаційних заходів.

СК 11. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги.

СК 13. Спроможність оцінювати вплив довкілля на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне).

СК 14. Спроможність ведення нормативної медичної документації.

СК 15. Опрацювання державної, соціальної та медичної інформації.

СК 17. Спроможність до правового забезпечення власної професійної діяльності.

СК 18. Спроможність надавати домедичну допомогу за протоколами тактичної медицини.

Програмні результати навчання (ПРН) для дисципліни згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна:

ПРН 2. Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний і фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 5).

ПРН 5. Встановлювати діагноз невідкладних станів за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, у лікувальній установі), в умовах надзвичайної ситуації, воєнного стану, нестачі інформації та обмеженого часу (за списком 4).

ПРН 12. Організовувати проведення лікувально-евакуаційних заходів серед населення, військовослужбовців, в умовах надзвичайної ситуації, у т.ч. воєнного стану, під час розгорнутих етапів медичної евакуації, з урахуванням існуючої системи лікувально-евакуаційного забезпечення.

ПРН 13. Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги, використовуючи рекомендовані алгоритми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу (за списком 4).

ПРН 14. Аналізувати й оцінювати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням стандартних підходів і комп'ютерних інформаційних технологій.

ПРН 15. Оцінювати вплив довкілля на стан здоров'я населення в умовах медичного закладу за стандартними методиками.

ПРН 16. Формувати цілі й визначати структуру особистої діяльності на підставі результату аналізу певних суспільних та особистих потреб.

ПРН 17. Дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю.

ПРН 18. Усвідомлювати й керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.

ПРН 19. Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.

ПРН 20. Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН 21. Виконувати медичні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу (за списками 2, 2.1) для різних верств населення та в різних умовах (за списком 6).

ПРН 23. Виконувати маніпуляції надання екстреної медичної допомоги, використовуючи стандартні схеми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану (за списком 4) в умовах обмеженого часу (за списками 6, 7).

ПРН 24. Розробляти заходи щодо організації, інтеграції надання стоматологічної допомоги населенню та проводити маркетинг медичних, в тому числі стоматологічних послуг в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі.

По завершенню вивчення навчальної дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)» змістовий модуль 1 «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» здобувачі вищої освіти повинні знати:

- санітарно-гігієнічні вимоги до структури та облаштування терапевтичного відділення стоматологічної поліклініки (стоматологічного кабінету терапевтичного профілю);
- основні професійні обов'язки медичної сестри стоматологічного терапевтичного відділення (кабінету).
- техніку безпеки роботи в стоматологічному терапевтичному кабінеті.
- «санітарно-протиепідемічний режим», основні засади та його контроль;
- методи сучасної антисептики і асептики;
- методи сучасної дезінфекції в стоматологічному кабінеті терапевтичного профілю;

- методи сучасної стерилізації стоматологічного інструментарію;
- основні вимоги дотримання особистої гігієни медперсоналу;
- умови та терміни зберігання стерильних інструментів і матеріалів;
- особливості надання невідкладної допомоги пацієнтам в практиці терапевтичної стоматології;
- основну медичну документацію стоматологічного терапевтичного прийому;
- види, призначення стоматологічного інструментарію та апаратури терапевтичного стоматологічного кабінету;
- групи, склад, призначення пломбувальних матеріалів для тимчасових і постійних пломб, пломбування корневих каналів, правила їх приготування.

вміти:

- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у клініці терапевтичної стоматології;
- визначати зміст догляду за хворими та його роль в структурі загально терапевтичних заходів;
- визначати завдання та обов'язки медичної сестри, організації роботи стоматологічного відділення (кабінету);
- демонструвати знання щодо дотримування правил техніки безпеки на робочому місці;
- проводити оформлення медичної документації;
- демонструвати володіння навичками забезпечення санітарно-гігієнічного режиму основних підрозділів стоматологічного відділення;
- демонструвати володіння методами сучасної антисептики і асептики;
- демонструвати знання інструментарію для обстеження та лікування стоматологічних хворих;
- проводити дезінфекцію і стерилізацію стоматологічного інструментарію та обладнання;
- демонструвати володіння навичками надання першої медичної допомоги при невідкладних станах, які виникають у клініці терапевтичної стоматології;
- пояснювати механізми впливу медикаментозних процедур на організм хворого та демонструвати найпростіші медичні маніпуляції щодо їх забезпечення;
- демонструвати володіння основними прийомами реанімаційних заходів.
- демонструвати володіння навичками техніки приготування пломбувальних матеріалів та використання окремих складових;
- розрізняти стоматологічний інструментарій та аксесуари за призначенням;

- проводити підготовку апаратури терапевтичного стоматологічного кабінету до роботи.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Обсяг навчальної дисципліни ОК 36 «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1 «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології»:

Кількість кредитів – 0,75/ годин –23, із них:

Лекції (год.) – немає

Практичні (год.) – 12

Самостійна робота (год.) – 11

Вид контролю дисципліни – ПМК, зокрема змістового модуля 1 - поточний контроль

Програма навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)» складається з 4-х змістових модулів модулів:

Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології»

Змістовий модуль 2. «Медсестринська практика в хірургічній стоматології»

Змістовий модуль 3. «Медсестринська практика в ортопедичній стоматології»

Змістовий модуль 4. «Медсестринська практика в дитячій стоматології»

3. Структура навчальної дисципліни

Зміст змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		Лек-ції	Практ. заняття	Самост. робота
Змістовий модуль 1. «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології»				
Тема 1. Організація роботи стоматологічного відділення (кабінету) терапевтичного профілю. Етика та деонтологія в стоматології. Правила техніки безпеки роботи медичного персоналу стоматологічного профілю. Обов'язки медичної сестри на терапевтичному стоматологічному прийомі. Поняття ергономіки в стоматології. Медична звітно-облікова документація стоматологічного терапевтичного прийому. <i>Невідкладні стани у клініці терапевтичної стоматології: причини розвитку, клінічні прояви,</i>	5		2	1+ 2

укладання наборів медикаментів та протоколи надання невідкладної допомоги*				
Тема 2. Оснащення стоматологічного терапевтичного кабінету. Універсальна стоматологічна установка: будова, призначення та обслуговування окремих блоків. Стоматологічний інструментарій та апаратура терапевтичного стоматологічного прийому: види, призначення, правила використання. <i>Діагностичні та лікувальні апарати терапевтичного стоматологічного кабінету (електроодонтодіагност, пульп-тестер, апекслокатор, Gutta-Cutter, активатор ірригантів, діатермокоагулятор, апарат для вакуумної терапії, ендомотор, Air Flow тощо): види, призначення, правила підготовки до роботи та використання*</i>	5		2	1+ 2
Тема 3. Дезінфекція та стерилізація устаткування та інструментарію терапевтичного стоматологічного кабінету. Апаратура для стерилізації та зберігання інструментарію (ультразвукова ванна, ультрафіолетовий шкаф тощо): призначення, правила використання.	3		2	1
Тема 4. Пломбувальні матеріали для тимчасових і постійних пломб: групи, властивості, склад набору, призначення та методика використання окремих складових, техніка приготування.	3		2	1
Тема 5. Пломбувальні матеріали для кореневих каналів: групи, властивості, призначення та методика приготування. Сучасні обтураційні системи та інструменти: призначення, правила підготовки до роботи та використання.	3		2	1
Тема 6. Контроль змістового модуля 1.	4		2	2
Разом за змістовий модуль 1	23		12	11

*Примітка: курсивом виділені теми, що не входять до плану аудиторних занять і винесені для самостійного опрацювання, контроль теоретичного засвоєння яких проводиться в eAristo, а практичних навичок – на даному практичному занятті.

Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів освіти та контролю засвоєння змістового модуля 1:

1. Структура стоматологічної клініки. Основне оснащення стоматологічного кабінету терапевтичного профілю.
2. Основні професійні обов'язки медичної сестри терапевтичного стоматологічного кабінету. Техніка безпеки роботи в стоматологічному кабінеті.
3. «Санітарно-протиепідемічний режим», основні засади та його контроль. Асептика та антисептика. Методи антисептики.
4. Класифікація стоматологічного інструментарію за його призначенням.
5. Стоматологічний інструментарій для обстеження ротової порожнини. Його призначення, правила користування.
6. Стоматологічний інструментарій для препарування каріозних порожнин. Його призначення, правила користування.
7. Види та призначення стоматологічних наконечників, правила вибору та користування. Класифікація ріжучого стоматологічного інструментарію за його призначенням, матеріалом виготовлення.
8. Інструменти для пломбування каріозних порожнин та їх призначення. Інструменти для обробки пломб та їх призначення.
9. Інструменти для видалення зубних відкладень та їх призначення.
10. Діагностичні та лікувальні апарати терапевтичного стоматологічного кабінету (електроодон-тодіагност, пульп-тестер, апекслокатор, Gutta-Cutter, активатор ірригантів, діатермокоагулятор, апарат для вакуумної терапії, ендомотор, Air Flow тощо): види, призначення, правила підготовки до роботи та використання;
11. Поточне та генеральне прибирання приміщень стоматологічного терапевтичного відділення: правила, кратність, методи
12. Поняття, мета та методи сучасної дезінфекції в стоматологічному кабінеті терапевтичного профілю;
13. Основні етапи обробки використаного стоматологічного інструментарію;
14. Правила дезінфекція стоматологічних наконечників;
15. Основні способи передстерилізаційного очищення стоматологічного інструментарію;
16. Етапи ручного способу передстерилізаційного очищення;
17. Види механізованого способу передстерилізаційного очищення;
18. Основні методи контролю якості передстерилізаційного очищення;
19. Види стерилізації стоматологічного інструментарію;
20. Повітряний метод стерилізації: прилади, режими, контроль якості.
21. Паровий метод стерилізації: прилади, режими, контроль якості.
22. Хімічний метод стерилізації: прилади, засоби.

23. Метод стерилізації іонізуючим випромінюванням та кип'ятінням. Гласперленовий стерилізатор.
24. Умови та терміни зберігання стерильних інструментів і матеріалів.
25. Обробка інструментарію та обладнання в стоматологічному кабінеті.
26. Призначення приладів «Термінатор» і «Assistina».
27. Способи обробки медичного спецодягу.
28. Призначення, правила використання та способи обробки гумових рукавичок.
29. Призначення та правила використання захисних масок, захисних щитків, захисних і світлозахисних окулярів.
30. Заходи щодо запобігання інфікуванню медичного персоналу під час виконання своїх професійних обов'язків.
31. Склад та правила користування аптечкою для надання термінової медичної допомоги медичним працівникам лікувально-профілактичних закладів.
32. Заходи при підозрі та виникненні карантинних інфекцій.
33. Обов'язки медичної сестри при виявленні хворого з підозрою на карантинні інфекції.
34. Класифікація стоматологічних пломбувальних матеріалів;
35. Тимчасові пломбувальні матеріали: призначення, методика приготування;
36. Лікувальні прокладки: призначення, особливості приготування;
37. Стоматологічні цементи: групи, показання до використання та методика приготування;
38. Композитні матеріали: групи, призначення, правила приготування та використання окремих складових набору;
39. Матеріали для пломбування кореневих каналів: групи, призначення, методика приготування;
40. Сучасні обтураційні системи та інструменти для пломбування кореневих каналів: призначення, правила підготовки до роботи та використання.

Перелік практичних навичок для підготовки здобувачів освіти та контролю засвоєння змістового модуля 1:

1. Перелічити обов'язки медичної сестри стоматологічного відділення.
2. Продемонструвати знання основ медичної етики та деонтології в стоматології.
3. Продемонструвати знання правил техніки безпеки роботи в стоматологічному кабінеті.
4. Підготувати робоче місце лікаря-стоматолога для прийому хворих.
5. Продемонструвати знання правил оформлення медичної документації (заповнення звітно-облікових документів терапевтичного прийому, виписки

направлень на додаткове обстеження, заповнення картки диспансерного спостереження).

6. Розрізняти та обирати стоматологічний інструментарій та аксесуари за призначенням.

7. Підготувати інструментарій для обстеження стоматологічного хворого.

8. Підготувати набір для ізоляції операційного поля.

9. Обрати та підготувати інструменти для лікування стоматологічного терапевтичного пацієнта;

10. Пояснити правила дезінфекції та стерилізації використаного інструментарію в залежності від його виду та призначення.

11. Провести обробку стоматологічного обладнання відповідним дезінфікуючим розчином.

12. Провести дезінфекцію стоматологічного інструментарію і виробів медичного призначення фізичним методом.

13. Провести дезінфекцію стоматологічного інструментарію і виробів медичного призначення хімічним методом.

14. Провести дезінфекцію стоматологічних наконечників.

15. Провести передстерилізаційну підготовку стоматологічного інструментарію ручним способом.

16. Провести передстерилізаційну підготовку стоматологічного інструментарію механізованим (з використанням ультразвуку) способом.

17. Проконтролювати якість передстерилізаційного очищення виробів медичного призначення (азопірамова та фенолфталеїнова проби).

18. Провести стерилізацію стоматологічного інструментарію і виробів медичного призначення паровим методом.

19. Провести стерилізацію стоматологічного інструментарію і виробів медичного призначення повітряним методом.

20. Провести стерилізацію стоматологічного інструментарію і виробів медичного призначення хімічним методом.

21. Провести стерилізацію стоматологічного інструментарію в гласперленовому стерилізаторі.

22. Продемонструвати методику зберігання стерильних інструментів і матеріалів.

23. Продемонструвати заходи при пораненнях, контакті з кров'ю, іншими біологічними матеріалами пацієнта.

24. Продемонструвати способи обробки медичного спецодягу.

25. Продемонструвати способи обробки гумових рукавичок.

26. Продемонструвати способи обробки захисних щитків і світлозахисних окулярів.
27. Продемонструвати методику поточної осередкової дезінфекції.
28. Продемонструвати методику заключної осередкової дезінфекції.
29. Продемонструвати методику профілактичної дезінфекції.
30. Провести поточне прибирання приміщень.
31. Провести генеральне прибирання приміщень.
32. Продемонструвати обробку робочої поверхні стоматологічного столика лікаря, стоматологічного крісла, стоматологічної установки і обладнання.
33. Продемонструвати методику проведення гігієнічної дезінфекції рук.
34. Укласти набір медикаментів та устаткування для надання невідкладної допомоги пацієнту при попаданні чужорідного тіла в дихальні шляхи.
35. Укласти набір медикаментів та устаткування для надання невідкладної допомоги пацієнту при кропивниці.
36. Укласти набір медикаментів та обрати устаткування для надання невідкладної допомоги пацієнту з набряком Квінке.
37. Укласти набір медикаментів та обрати устаткування для надання невідкладної допомоги пацієнту при анафілактичному шоці.
38. Укласти набір медикаментів та обрати устаткування для надання невідкладної допомоги пацієнту з втратою свідомості.
39. Укласти набір медикаментів та обрати устаткування для надання невідкладної допомоги пацієнту при колапсі.
40. Укласти набір медикаментів та обрати устаткування для надання невідкладної допомоги пацієнту при зупинці дихання та серцевої діяльності.
41. Виміряти артеріальний тиск пацієнту, визначити частоту серцевих скорочень. Приготувати тимчасовий пломбувальний матеріал для накладання в каріозну порожнину;
42. Приготувати цементний пломбувальний матеріал різних груп для накладання в каріозну порожнину;
43. Приготувати композиційний пломбувальний матеріал хімічного способу твердіння для накладання в каріозну порожнину;
44. Приготувати композиційний пломбувальний матеріал світлового способу твердіння та фотополімерну лампу для пломбування каріозної порожнини;
45. Проводити підготовку апаратури терапевтичного стоматологічного кабінету до роботи.

Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1 «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» використовуються наступні методи навчання:

- вербальні (пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж);
- наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація);
- практичні (різні види вправлення, проведення експерименту, практики).
- пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні, які передбачають пред'явлення готової інформації викладачем та її засвоєння студентами;
- репродуктивний, в основу якого покладено виконання різного роду завдань за зразком;
- метод проблемного викладу, котрий полягає в тому, що викладач ставить проблему і сам її вирішує, демонструючи протиріччя, якими характеризується процес пізнання, при цьому завдання студентів полягає в контролюванні послідовності викладення матеріалу, суттєвості доказів, прогнозуванні наступних кроків викладача; цей МН реалізується шляхом навчання студентів на проблемних ситуаціях з метою успішної попередньої підготовки до майбутньої роботи в реальних умовах практичних лікувальних закладів;
- частково-пошуковий або евристичний, спрямований на оволодіння окремими елементами пошукової діяльності, наприклад: викладач формулює проблему, студенти – гіпотезу;
- дослідницький, сутність якого полягає у організації викладачем пошукової творчої діяльності студентів шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань.

Методи навчання також можуть бути поділені на:

- методи, що забезпечують сприймання і засвоєння знань студентами (самостійна робота, інструктаж, консультація);
- методи застосування знань і набуття й закріплення умінь і навичок (виконання практичних завдань, робота в клініці терапевтичної стоматології);
- методи перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок;
- методи заохочення і покарання.

Максимальна ефективність навчання досягається лише за умови раціонального (системного) поєднання різних методів.

Форми і методи оцінювання

Для ефективної перевірки рівня засвоєння студентами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в

стоматології)». Змістовий модуль 1 «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» використовують різні методи й форми оцінювання.

Найпоширенішим методами оцінювання є: усний контроль, письмовий, тестовий, графічний, програмований контроль, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки.

Контроль шляхом **усного опитування** сприяє опануванню логічним мисленням, виробленню і розвитку навичок аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, образно, емоційно, обстоювати власну думку. Застосовується на практичних заняттях кожного змістового модуля.

Усне опитування передбачає таку послідовність: формулювання запитань (завдань) з урахуванням специфіки навчальної дисципліни й вимог програми; підготовка студентів до відповіді та і викладу знань; корегування викладених у процесі відповіді знань; аналіз і оцінювання відповіді.

За рівнем пізнавальної активності запитання для перевірки можуть бути: *репродуктивними* (передбачають відтворення вивченого); *реконструктивними* (потребують застосування знань і вмінь у дещо змінених умовах); *творчими* (застосування знань і вмінь у значно змінених, нестандартних умовах, перенесення засвоєних принципів доведення (способів дій) на виконання складніших завдань).

За актуальністю запитання для усної перевірки поділяють на основні, додаткові й допоміжні. *Основні запитання* передбачають самостійну розгорнуту відповідь, *додаткові* – уточнення того, як студент розуміє певне питання, формулювання, формулу тощо, *допоміжні* – виправлення помилок, неточностей. Усі запитання мають бути логічними, чіткими, зрозумілими й посильними, відповідати рівню підготовки студента, а їх сукупність – послідовною і системною.

Використання усного контролю сприяє тісному контакту між викладачем і студентом, забезпечує feedback, дає змогу виявити обсяг і ґрунтовність знань, прогалини й неточності в знаннях студентів та одразу ж їх виправити. Утім, такий вид контролю потребує надто багато часу на перевірку. Крім того, студенти під час опитування хвилюються, тому оцінка нерідко буває суб'єктивною.

Письмовий контроль. Призначення цього контролю – з'ясування в письмовій формі ступеня оволодіння студентами знаннями, уміннями й навичками з навчальної дисципліни, визначення їхньої якості – правильності, повноти, точності, усвідомленості, уміння застосувати теоретичні знання на практиці.

Письмова перевірка здійснюється у формі перевіркової (контрольної) роботи, написання розгорнутої відповіді на питання, тощо. Теми перевірочних (контрольних) робіт, завдання, вправи охоплюють програмний матеріал, є чітко сформульовані для виявлення знання фактичного матеріалу, відповідають рівню знань студентів і водночас вимагають від студента певних зусиль, необхідних для їх виконання. Самопідготовка може виконуватися у вигляді написання коротких конспектів, замальовок, рефератів по темах, що винесені вказані розділі «Індивідуальна робота».

Основна перевага письмової перевірки – це те, що за короткий термін викладач має змогу скласти чітке уявлення про знання багатьох студентів. Результати перевірки чітко фіксовані. Письмові роботи зберігаються. Студенти мають змогу з'ясувати з викладачем деталі й неточності у власних відповідях, провести самоаналіз.

Тестовий контроль використовується для визначення рівня сформованості знань і вмінь з дисципліни. Виокремлюють тести відкритої форми (із вільно конструйованими відповідями) і тести закритої форми (із запропонованими відповідями).

Тести відкритої форми передбачають короткі однозначні відповіді, які ґрунтуються переважно на відтворенні вивченого матеріалу, або складні (комплексні) відповіді, які потребують розвинутого логічного мислення, уміння аналізувати.

Тести закритої форми передбачають вибір відповіді з певної кількості варіантів. Серед таких тестів виокремлюють *тест-альтернативу*, *тест на відповідність*, *тести з однією або кількома вибірковими відповідями*.

Тест-альтернатива вимагає вибору однієї з двох запропонованих відповідей. Застосовують його під час контролю таких показників засвоєння, як уміння визначати використання фактів, законів, підводити під поняття, встановлювати причину якогось явища. Недолік цього виду тесту полягає в тому, що він не дає змоги вільно конструювати, формулювати відповідь. Його перевагою є те, що він допомагає швидше орієнтуватися в матеріалі, знаходити спільне й відмінне в явищах, легше класифікувати конкретні явища за певними видами.

Тест-відповідність, як правило, складається з двох частин, між якими слід встановити відповідність. Застосовують його для виявлення таких результатів засвоєння як уміння визначати використання речовин, апаратів, процесів, встановлювати зв'язок між абстрактним і конкретним поняттями, класифікувати їх тощо. Перевага тестів-відповідностей полягає в компактній формі завдання, завдяки якій протягом короткого часу вдається перевірити

засвоєння великого обсягу навчального матеріалу. Недоліком є обмеженість безпосередньої мети контролю і ускладнення при доборі матеріалу.

Тестовий контроль використовують з метою визначення вхідного рівня знань та оцінки самопідготовки студента до кожної теми практичного заняття. Крім того, тести слугують засобом внутрішнього контролю для порівняння, визначення рівнів успішності окремих груп студентів, порівняльної характеристики різних форм і методів викладання.

Такий вид контролю дає змогу ефективніше використовувати час, ставить перед усіма студентами однакові вимоги, допомагає уникати надмірних хвилювань. Тестова перевірка унеможливорює випадковість в оцінюванні знань, стимулює студентів до самоконтролю. Однак тест може виявити лише знання фактів, він заохочує до механічного запам'ятовування, а не до роботи думки.

Графічний контроль. Сутність його полягає у створенні студентом узагальненої наочної моделі, яка відображає відношення, взаємозв'язки певних об'єктів або їх сукупності. Наочна модель – це графічне зображення умови задачі, креслення, діаграми, схеми, таблиці. Графічна перевірка може бути самостійним методом контролю або окремим елементом усної чи письмової перевірки.

Програмований контроль. Реалізується шляхом пред'явлення усім студентам стандартних вимог, що забезпечується використанням однакових за кількістю і складністю контрольних завдань, запитань. При цьому аналіз відповіді, виведення і фіксація оцінки здійснюється за допомогою індивідуальних автоматизованих засобів.

▪ **Практична перевірка** застосовується для оцінки оволодіння системою практичних професійних умінь і навичок, і проводиться під час проведення практичних занять. Така перевірка дає змогу виявити, якою мірою студент усвідомив теоретичні основи цих дій.

Метод самоконтролю. Його суттю є усвідомлене регулювання студентом своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим завданням, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Мета самоконтролю – запобігання помилкам і виправлення їх. Показник сформованості самоконтролю – усвідомлення студентом правильності плану діяльності та її операційного складу, тобто способу реалізації цього плану.

Метод самооцінки. Передбачає об'єктивне оцінювання студентом досягнутих результатів.

Для формування здатності до самоконтролю і самооцінки викладач мотивує виставляння оцінки, пропонує студентові самому оцінити свою

відповідь. Дієвим засобом є й організація взаємоконтролю, рецензування відповідей товаришів. При цьому студент ознайомлюється із нормами й критеріями оцінювання знань. Взяття до уваги результатів самоконтролю і самооцінки знань викладачем при виставленні кінцевої оцінки робить їх вагомими, позитивно впливає на формування відповідальності за навчальну роботу, на виховання чесності, принциповості, почуття власної гідності, дотримання принципів академічної доброчесності.

Оцінювання самостійної роботи: оцінювання самостійної роботи студентів за темами, які винесені на самостійне опрацювання здійснюється автоматизовано за результатом тестування на платформі eAristo.

Система поточного та підсумкового контролю

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти включає вхідний, поточний та підсумковий контроль знань, умінь і навичок. При цьому використовуються стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти (таблиця 1).

Таблиця 1. Стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти в ПДМУ

За 4-бальною шкалою	Оцінка в ЕКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
4 (добре)	B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки,
		кількість яких незначна, володіє не менш ніж 85% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом науково-педагогічного працівника, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок, володіє не менш ніж 75% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

3 (задовільно)	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою науково-педагогічного працівника може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих, володіє не менш ніж 65% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. володіє не менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

Оцінювання поточної навчальної діяльності проводиться науково-педагогічними працівниками кафедри під час практичних занять, навчальної практики. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та здобувачем вищої освіти у процесі навчання і формування навчальної мотивації здобувачів вищої освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником – для коригування технологій, методів і засобів навчання, так і здобувачами вищої освіти – для планування самостійної роботи. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, вирішення тестів та ситуаційних завдань, оцінки виконання маніпуляцій, письмового контролю, письмового або програмного комп'ютерного тестування на практичних заняттях, оцінки виступів здобувачів вищої освіти при обговоренні питань на заняттях, дискусії, тощо.

Проведення оцінювання змістового модулю.

Змістовий модуль вважається складеним, якщо середня оцінка за темами практичних занять складає не менше 3,0 та опрацьовані і зараховані усі теми самостійної роботи, що не входять до плану практичних занять в eAristo.

Проведення підсумкового контролю.

Підсумковий модульний контроль (ПМК) з дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)» здійснюється по завершенню вивчення програмного матеріалу усіх 4-ох змістових модулів на залучених для

цього кафедрі і проводиться шляхом встановлення середньої оцінки усіх змістових модулів та переведення її у бали відповідно табл. 2. Оцінювання дисципліни здобувачів вищої освіти, які набрали необхідну мінімальну кількість балів впродовж поточного контролю (середній бал успішності 3,0 і вище), не мають невідпрацьованих пропусків практичних занять, засвоїли теми винесені для самостійної роботи в межах змістових модулів, мають позитивні оцінки зі змістовних модулів. Для допуску до ПМК здобувач вищої освіти зобов'язаний перескладати «2» у разі, якщо середній бал поточної успішності за модуль не досягає мінімального (3,0 бали). Дозвіл на відпрацювання поточної оцінки «2» надає завідувач кафедри лише з метою досягнення здобувачем вищої освіти мінімальної кількості балів для допуску до підсумкового контролю. Стандартизований перелік завдань для перескладання «2» регламентується робочою навчальною програмою для відповідної теми заняття. Перескладання здійснюється викладачем, призначеним завідувачем чи завучем кафедри. Кількість перескладань поточної «2» обмежена двома спробами.

Результат ПМК оцінюється у балах і в традиційну 4-бальну оцінку не конвертується.

Мінімальна кількість балів ПМК, при якій контроль вважається складеним складає **50 балів**. **Максимальна кількість балів ПМК складає 80 балів**. Максимальна кількість балів за модуль складає 200 балів (з них до 120 балів за поточну успішність).

Отримані бали за модуль науково-педагогічний працівник кафедри чи деканату виставляє у «Відомість підсумкового модульного контролю (та індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти).

Таблиця № 2. Уніфікована таблиця відповідності балів за поточну успішність, балам за ПМК, екзамен, та традиційній чотирьохбальній оцінці.

Середній бал за поточну успішність (А)	Бали за поточну успішність з модуля (А * 24)	Бали за ПМК з модуля (А*16)	Бали за модуль та/або екзамен (А*24 + А*16)	Категорія ЄКТС	За 4-бальною шкалою
2	48	32	80	F FX	2 незадовільно
2,1	50	34	84		
2,15	52	34	86		
2,2	53	35	88		
2,25	54	36	90		
2,3	55	37	92		
2,35	56	38	94		
2,4	58	38	96		

2,45	59	39	98		
2,5	60	40	100		
2,55	61	41	102		
2,6	62	42	104		
2,65	64	42	106		
2,7	65	43	108		
2,75	66	44	110		
2,8	67	45	112		
2,85	68	46	114		
2,9	70	46	116		
2,95	71	47	118		
3	72	50	122	Е	3 задовільно
3,05	73	50	123		
3,1	74	50	124		
3,15	76	50	126		
3,2	77	51	128		
3,25	78	52	130	D	
3,3	79	53	132		
3,35	80	54	134		
3,4	82	54	136		
3,45	83	55	138		
3,5	84	56	140	C	4 добре
3,55	85	57	142		
3,6	86	58	144		
3,65	88	58	146		
3,7	89	59	148		
3,75	90	60	150		
3,8	91	61	152		
3,85	92	62	154		
3,9	94	62	156		
3,95	95	63	158		
4	96	64	160	B	
4,05	97	65	162		
4,1	98	66	164		
4,15	100	66	166		
4,2	101	67	168		
4,25	102	68	170		
4,3	103	69	172		
4,35	104	70	174		
4,4	106	70	176		
4,45	107	71	178		
4,5	108	72	180	A	5 відмінно

4,55	109	73	182
4,6	110	74	184
4,65	112	74	186
4,7	113	75	188
4,75	114	76	190
4,8	115	77	192
4,85	116	78	194
4,9	118	78	196
4,95	119	79	198
5	120	80	200

Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1 «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології»;
2. Силабус для студентів з вивчення дисципліни «Навчальна практика (Медсестринство в стоматології)». Змістовий модуль 1 «Медсестринська практика в терапевтичній стоматології» ;
3. План практичних занять та самостійної роботи студентів;
4. Мультимедійні презентації, тестові завдання для контролю знань для вивченням тем, що винесені для самостійного опрацювання.
5. Теоретичні питання та практичні завдання для підготовки здобувачів освіти та контролю засвоєння змістового модуля.

Рекомендована література

Базова (наявна в бібліотеці ПДМУ):

1. Король Д.М. Сестринська практика в ортопедичній та терапевтичній стоматології [навч. посіб. для студ. стом. ф-тів мед. навч. заклад. III-IV рівнів акредитації.] / Король Д.М., Козак Р.В., Ткаченко І.М. – Полтава, 2015. - 120 с.
2. Пропедевтика терапевтичної стоматології [Текст]: підруч. для студ. стом. факул. вищ. навч. закл. МОЗ України / Марченко І.Я., Назаренко З.Ю., Павленко С.А. та ін.; під заг. ред. Ткаченко І.М.; ВДНЗУ «УМСА» – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2016 р. – 439с.
3. Терапевтична стоматологія: Підручник для студентів стоматологічного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / За ред.

Анатолія Ніколішина – Вид.2-ге, виправлене і доповнене. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 680 с.

4. Практикум з терапевтичної стоматології (фантомний курс) / А.В. Борисенко, Л.Ф. Сідельнікова, М.Ю. Антоненко, Ю.Г. Коленко, О.О. Шекера. – Київ, 2011. – 512 с. – Бібліогр.: С. 510 – 512. 4. Терапевтична стоматологія: підручник у 4 т. Фантомний курс / [М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, А.М. Політун та ін.] / За редакцією А.В. Борисенка. – Т 1. – К.: Медицина, 2009. – 400 с.
5. Догляд за хворими (практика). Методичний посібник для проходження виробничої практики студентами 2 курсу стоматологічного факультету. / [І.П. Кайдашев, М.С. Расін, Л.Г. Савченко, та ін.] – Полтава: видавництво УМСА, 2010.-45с.
6. Митченко В.І. Пропедевтика хірургічної стоматології: [навч. посіб. для студентів стомат. факультетів III-IV рівнів акредитації] / В.І. Митченко, А.І. Панькевич– Вінниця: Нова книга, 2004. – 272 с.

Допоміжна література:

1. Матеріалознавство у стоматології [навчальний посібник для студентів стоматологічних факультетів] / Під заг. ред. проф. М.Д. Короля. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 240 с.
2. Практикум з терапевтичної стоматології (фантомний курс): [навчальний посібник] / [М.Ф. Данилевський, А.П. Грохольський, А.М. Політун та ін.] / За ред. М.Ф. Данилевського. – Львів: Світ, 1993. – 184 с.
3. Дезінфекція, перед стерилізаційне очищення та стерилізація медичних виробів в закладах охорони здоров'я // Стоматолог Інфо. - 2016. - N 10 (Спецвипуск). - С. 2-74.
4. Методичні рекомендації «Хірургічна та гігієнічна обробка рук медичного персоналу» // Стоматолог Інфо. - 2016. - N 10 (Спецвипуск). - С. 55.
5. Наказ «Про затвердження державних санітарних норм та правил «Дезінфекція, перед стерилізаційне очищення та стерилізація медичних виробів в закладах охорони здоров'я»» // Стоматолог Інфо. - 2016. - N 10 (Спецвипуск). - С. 2-74.
6. Наказ «Про затвердження методичних рекомендацій "Хірургічна та гігієнічна обробка рук медичного персоналу» // Стоматолог Інфо. - 2016. - N 10 (Спецвипуск). - С. 55-62.
7. Догляд за хворими. Практика [Текст]: навчальний посібник для студентів стомат. фак. вищих навч. закладів МОЗ України / А. В. Лавренко, О. А. Борзих. - Полтава : Укрпромторгсервіс, 2018. - 204 с.

8. Догляд за хворими. Практика: навчальний посібник для студентів стоматологічних факультетів вищих навчальних закладів МОЗ України / А.В. Лавренко, О.А. Борзих. – Львів: 2020.- 204 с.
9. Догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: навчальний посібник / Л. С.Савка, Л. І. Разінкова, О. І. Коцар, Л. М. Ковальчук, О. В. Кононов. – 4-е видання. – Київ : Медицина, 2018. – 600 с.
10. Premedical aid in extreme situations discipline [Текст] : tutorial book = Домедична допомога в екстремальних ситуаціях: навчальний посібник / М. І. Badiuk, I. G. Biryuk, I. V. Geruch et al. ; Department of disaster and military medicine. - Chernivtsi : BSMU, 2018. - 192 p.
11. Kondratiuk V. Ye. Practice in Patient Care at the Therapeutic Department of a Hospital: Workbook. Clinical manual / V. Ye. Kondratiuk, V. A. Khomaziuk. – Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2020. – 112 p.

Інформаційні ресурси

- <http://www.booksmed.com/stomatologiya/2393-propedevtika>
- http://dental-ss.org.ua/load/kniga_stomatologia/terapevticheskaja/8.
- http://stomatbook.blogspot.com/p/blog-page_14.html.
- <http://www.booksmed.com/stomatologiya/153-terapevticheskayastomatologiya-borovskij.html>
- <http://knigi.tr200.net/f.php?f=%EF%F0%EE%EF%E5%E4%E5%E2%F2%>
- http://mirknig.com/knigi/nauka_ucheba/1181309066-terapevticheskayastomatologiya-uchebnik.html
- <https://www.medpublish.com.ua/patient-care-practical-cours-dogljad-za-hvorimipraktika-pidruchnik-vnz-iiiiv-r-a-om-kovalova-vn-lisovij-rs-shevchenko-ta-in/p581.html>
- <http://readli.net/patient-care-and-professionalism/>
- <http://nashol.com/2011041354397/propedevtika-stomatologicheskizabolevanii-skorikova-l-a-volkov-v-a-bajenova-n-p.html>
- <http://www.booksmed.com/stomatologiya/2393-propedevtika>
- http://dental-ss.org.ua/load/kniga_stomatologia/terapevticheskaja/8.
- http://stomatbook.blogspot.com/p/blog-page_14.html.
- www.umsa.edu.ua/kafhome/polso/.../nevidklstanposibn.pdf
- www.fenestra.com.ua
- www.dezstom.com
- <https://www.medpublish.com.ua/images/pdf/74934.pdf>
- <https://www.medpublish.com.ua/metodi-dagnostiki-v-klinici-vnutrishnoyi-medicini-navchalnij-posibnik-as-svincickij/p-948.html?language=ru>
- <https://vseosvita.ua/test/31f-14052021-dohliad-za-khvorymy-91474.html>

- <https://www.umj.com.ua/article/200731/vimogi-pmg-2021-pervinna-medichna-dopomoga>

Розробники: Ткаченко І.М. – завідувач кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології, д.мед.н., професор

Марченко І.Я. – доцент кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології, к.мед.н., доцент

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри